

melyekre ez az elszegényedett vidék különben is reá van szorulva, mert az állami tanítói kar megszaportásával a magyarság oly törzskart nyer, mely kellőleg *vezetve*⁷ diadalmasan fogja visszaverni azt a támadást, melynek hazafias vend népünk a délszlávok részéről kitéve van.

Midőn hálás köszönetet mondok, hogy Nagyméltóságod alkalmat adott, hogy ebben a nagy fontosságú kérdésben még nyilatkozhassam, fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletem nyilvánítását, mellyel maradtam

Szombathely, 1904. április hó 1-én

kész szolgálja:
Reiszig Ede s. k.
főispán

E

1904 máj. 14

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter átirata gr. Tisza István miniszterelnökhöz a „vend akció” asszimilációs feladatai tárgyában, 1 melléklettel

ME 1904 - XV - 2.401

Magyar kir. vallás-és közoktatásügyi miniszter
1697 eln. szám.

Nagyméltóságú Gróf, Miniszterelnök Úr!

Vonatkozással hivatali elődömnök múlt évi augusztus hó 16-án 2843 eln. szám alatt kelt átiratára a Vas megyei kir. tanfelügyelőnek a „Mohor” szláv egyesület kiadványainak terjesztése felől hozzám intézett, múlt évi 702 sz., továbbá a Zala megyei kir. tanfelügyelőnek ugyane tárgyra vonatkozó 1902. évi 2000, és 4348 számú jelentéseit mellékleteivel és a „Mohor” kiadványaiból készített szemelvényekkel visszakerőleg van szerencsém oly felkéréssel Nagyméltóságodhoz áttenni, hogy figyelemmel a „Mohor” társaság kiadványaiban előforduló, a magyar állameszme ellen irányuló célzatos ferdítésekre és közjogellenes részletekre, méltóztassék intézkedni, hogy ezen iratoknak a hazafias érzésű vend nép megtántorítását célzó terjesztése mindenképpen megakadályoztassék.

Tisztelettel ajánlom Nagyméltóságod szíves figyelmébe a Vas megyei kir. tanfelügyelő jelentéseinek azon részét, mely szerint ezen könyvek nem postán küldetnek a Mohor egyes tagjai részére, hanem a stájerországi papok közvetítésével Radkersburgból fuvaros által szállítatnak egy tömegben a plébánosokhoz, s ezek által megérkeztek kihirdetése után a tagok által szétosztatnak.

Végül tisztelettel jelzem Nagyméltóságod előtt azt, hogy a szóban forgó iratok ellensúlyozására és a vend nép között a hazafias szellem és a magyar nyelv terjesztésére, megszilárdítására állami kisdedóvodák és elemi népiskolák és ezek mellett ifjúsági egyesületek és ifjúsági népkönyvtárak szervezését, és ezen kívül a lakosság azon rétegei közt, melyek már a magyar nyelvet elsajátították, magyar könyvek terjesztését tartom legcélravezetőbb eszköznek.

Azt, hogy a magyar kormány vend nyelvű iratok készítésére és terjesztésére, és ezzel ezen különben kifogástalan hazafias szellemű és érzelmű népben, a szláv nemzetiségi öntudat felébresztésére nyújtson akár anyagi, akár erkölcsi támogatást, az állam feladatának nem tartom. Ellenben nem tehető az ellen kifogás, ha a szombathelyi püspök úr saját hatáskörében gondos-

⁷ Ua.

kodnék arról, hogy az ő felügyelete alatt a Vas megyei vend írásmód szerint előállítandó vallásos és hazafias irányú ismeretterjesztő könyvek terjesztetnének a lelkészek útján a vend nép között, és ilyen módon is ellensúlyoztatnék a Mohor társulat kiadványainak hatása.

Megjegyzem, hogy eddig, Vas vármegyében Alsó-csalogány, Barkóc, Farkasdifalva, Felsőszölnök, Görhegy, Gyanafa, Halmos, Hegyszoros, Korong, Kőhida, Kuzma, Magasfok, Marokrét, Mezővár, Muraszentes-Muracsermely, Muraszombat, Prosznyákfa, Seregháza, Szentbiber, Úrdomb — Tótlak, Vaskorpád, Vidorlak, és Zsidahegy vend lakosságú községekben már magyar tannyelvű állami elemi népiskolák működnek. Ugyanúgy állami iskolák vannak Zala vármegyében: Gámcsa, Melinc községekben, melyek vend lakosságúak, szintén vannak állami elemi népiskolák. Az állami kisdudóvodák és elemi népiskolák további szervezése ügyében Vas vármegye kir. tanfelügyelőjéhez egyidejűleg intézett rendeletem másolatát szíves tudomás végett megküldöm. Úgyszintén csatolom ez ügyben a folyó évi 1573 sz. eln. rendeletemre Vas vármegye főispánja által hozzám intézett, folyó évi 7 res. számú jelentést is, oly felkéréssel, hogy ezt nekem annak idején visszaküldeni, s engem nagybecsű intézkedéséről értesíteni méltóztassék.

Budapest, 1904. évi május hó 14-én

Berzeviczy s. k.

Melléklet:

A m. kir. vall. és közokt. miniszter f. 1904. évi máj. hó 14-én 1697/eln. sz. a. kelt, s Halász Ferenc Vas vármegye kir. tanfelügyelőjéhez intézett rendeletének másolata

~
A vármegye nyugati, Ausztriával határos részein levő vend lakossággal bíró községekben a magyar nemzeti irányú kultúra meghonosítása és megizmosítása kizárólag jó, hazafias, magyar tannyelvű elemi népiskolák által érhető el. Ezen okból hivatali elődeim már több vend lakosságú községben szerveztek állami elemi népiskolákat. Minthogy a vend lakosságú községek egy részében még magyar népiskola nincs: felhívom címedet, hogy tapintatos utánjárás mellett állapítsa meg azt, hogy mely vend lakosságú községekben volna szükség a népoktatás magyar nemzeti irányú rendezése céljából állami népiskolákat és mely népesebb községekben volna szükséges az állami népiskolákkal kapcsolatban állami kisdudóvodákat szervezni, és hogy az illető községektől e célra mily hozzájárulás volna remélhető.

Minthogy ezen községekben a magyar nemzeti kultúra terjesztésének igen hathatós segéd-eszközei az elemi népiskolákkal kapcsolatosan szervezendő ifjúsági egyesületek és ezek körében állítandó ifjúsági könyvtárak: felhívom Címedet, hogy a legbuzgóbban működjenek arra, hogy az áll. elemi iskolák mellett ifjúsági egyesületek, és ezek körében ifjúsági könyvtárak szerveztesse, és azok olvasása lehetőleg a nép körébe[n] is elterjedjen. Figyelmeztetem Címedet, hogy ez idő szerint a vend ajkú lakossággal bíró községekben működő állami elemi népiskolák közül csak a gyanafai állami iskola mellett van 24 kötetből és a mezővári mellett 118 kötetből álló ifjúsági könyvtár: felhívom Címedet, hogy az ifjúsági könyvtárak szervezése iránt haladéktalanul intézkedjenek.

K. m. f. Berzeviczy s. k.

A hivatalos másolat hitelül:

Komlóssy s. k.
elnöki irodaigazgató